

**TARBIJAKAITSE JA
TEHNILISE JÄRELEVALVE
AMET**

Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee
Suur-Ameerika 1
10122, Tallinn

Teie 03.06.2026 nr 8-3/4289-1

Meie 16.06.2026 nr 2-2/2026/0693

Kriminaalmenetluse seadustiku muudatuste väljatöötamiskavatsus (digitõendid)

Austatud minister

Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (TTJA) tänab võimaluse eest avaldada arvamust väljatöötamiskavatsuse (VTK) kohta, mis puudutab e-postkastides ja nutiseadmetes sisalduvate andmete tõendina kogumist süüteomenetluses.

TTJA toetab üldjoontes VTK eesmärki luua elektrooniliste tõendite kogumiseks selgem, ettenähtavam ja põhiõigusi paremini kaitsev õiguslik raamistik. Eriti oluline on, et regulatsioon tagaks tasakaalu ühelt poolt eraelu puutumatuse, sõnumisaladuse, ärisaladuse, ettevõtlusvabaduse ja isikuandmete kaitse ning teiselt poolt tõhusa järelevalve ja väärteomenetluse läbiviimise vajaduste vahel.

Kuigi TTJA ei vii läbi kriminaalmenetlust kitsas tähenduses ega ole kriminaalasjades uurimisasutus, on VTK TTJA jaoks asjakohane eelkõige kohtuvälise menetleja rolli ja väärteomenetluste vaatest. Väärteomenetluses võivad kriminaalmenetluse tõendite kogumise reeglite muudatused avaldada mõju ka TTJA menetluspraktikale. Seetõttu peab TTJA oluliseks, et kavandatav regulatsioon ei oleks üksnes kriminaalmenetluse keskne, vaid arvestaks ka kohtuväliste menetlejate praktilisi vajadusi ja erinevate järelevalvevaldkondade eripära.

TTJA praktika ei ole kõikides valdkondades ühesugune. Osades valdkondades puudub seni praktika, kus väärteomenetluses oleks tekkinud vajadus e-postkastide, nutiseadmete või muude digikeskkondade läbiotsimiseks. Samas on mitmes TTJA järelevalve- ja väärteomenetluse valdkonnas digitaalsed tõendid üha olulisemad. Eelkõige puudutab see e-kaubandust, digiteenuseid, veebijärelevalvet, kontrolltehinguid ning toodete nõuetele vastavuse ja mõõtevealdkonna menetlusi, kus tõendid võivad paikneda veebikeskkondades, tootekaartidel, platvormikontodel, müügipakkumistes, ettevõtja digifailides, kliendisuhtluses või muudes elektroonilistes andmekeskondades.

TTJA hinnangul on oluline, et kavandatav regulatsioon oleks tehnoloogianeutraalne. E-postkastid ja nutiseadmed ei ole ainsad ega alati peamised digitaalse tõendi allikad. Praktikast võivad asjakohased tõendid paikneda näiteks pilveteenustes, sõnumirakendustes, platvormikontodel, veebipoe halduskeskkondades, reklaamikontodel, CRM-süsteemides, logides, tootekaartide muutmisajaloos vm sarnastes keskkondades. Kui regulatsioon piirdub üksnes e-postkastide ja

nutiseadmetega, võib see kiiresti muutuda liiga kitsaks ega pruugi katta menetluspraktikas tegelikult tekkivaid olukordi.

Samuti peab TTJA oluliseks, et regulatsioon eristaks selgelt riikliku järelevalve raames teabe või dokumentide küsimist ning süüteomenetluses toimuvat intensiivsemat sekkumist isiku või ettevõtja digitaalsesse andmekeskonda. Ettevõtjalt konkreetsete dokumentide, fotode, videomaterjali, selgituste või andmete küsimine järelevalvemenetluses ei ole olemuselt sama, mis juurdepääs ettevõtja e-postkastile, seadmele, kontole või digitaalsele töökeskkonnale tema tahte vastaselt. Nende olukordade segunemine võib tekitada vaidlusi nii tõendi lubatavuse, põhiõiguste riive kui ka järelevalvemenetluse tõhususe üle.

TTJA hinnangul tuleb vältida olukorda, kus iga selgelt piiritletud ja vähese riivega digitaalse tõendi kogumine muutub kohtu loa, eraldi menetlusahela või mahuka eelkontrolli tõttu ebaproportsionaalselt keerukaks. Näiteks veebis müüdavate toodete märgistuse, ohutusteabe, hinnateabe või müügitingimuste kontrollimisel võib tõend asuda ettevõtja avalikus või poolavalikus digikeskkonnas, veebipoe halduskeskkonnas või platvormil. Samuti võib tekkida olukord, kus ettevõtja keeldub esitamast menetluses vajalikku videomaterjali või muud digitaalselt talletatud teavet. Sellistel juhtudel peab menetlejal olema selge ja praktiliselt kasutatav raamistik, kuid see raamistik peab samal ajal olema proportsionaalne toimingute intensiivsusega.

TTJA toetab VTK-s kirjeldatud lahendust, mille kohaselt luuakse elektrooniliste tõendite kogumiseks eraldi regulatsioon, mitte ei piirduta üksnes läbiotsimise mõiste laiendamisega. Digitaalsete andmete kogumisel, kopeerimisel, säilitamisel, filtreerimisel ja kasutamisel on eripärad, mida klassikalise füüsilise läbiotsimise regulatsioon ei pruugi piisavalt katta. Eraldi regulatsioon võimaldaks paremini määratleda muu hulgas andmetele juurdepääsu tingimused, toimingute ulatuse, otsingu piiritlemise, andmete kopeerimise ja säilitamise korra, kõrvaliste andmete välistamise, ärisaladuse ja isikuandmete kaitse ning menetlusosaliste õigused.

TTJA peab oluliseks, et regulatsioon sisaldaks selgeid materiaal- ja menetlusõiguslikke garantiisid. Muu hulgas peaks olema tagatud toimingute põhjendatus, proportsionaalsus, ulatuse piiritlemine, vajaduse korral eelnev või järelkontroll ning selge kord juhaks, kui kogutud andmete hulgas sisaldub menetlusega mitteseotud isikuandmeid, ärisaladust või muud kaitstavat teavet. Samuti tuleks eelnõu koostamisel hinnata regulatsiooni kooskõla isikuandmete kaitse nõuetega, arvestades, et digikeskkondadele juurdepääs võib kaasa tuua suure hulga isikuandmete töötlemise. VTK-s küsitud võimalike erandolukordade kohta, kus nutiseadmes olevaid andmeid võiks läbi vaadata ilma kohtu või prokuratuuri eelneva loata, märgib TTJA, et ameti tavapärasel järelevalvel ja väärtemenetluse praktikas ei ole vajadust ulatuslike erandite järele ilmnenud. Kui sellised erandid siiski ette nähakse, peaksid need olema kitsalt piiritletud, selgelt põhjendatud ja seotud olukordadega, kus esineb vahetu vajadus vältida tõendi hävimist, tõsist ohtu või muud edasilükkamatut tagajärge. Selliste toimingute puhul peaks olema tagatud toimingute dokumenteerimine ja tõhus hilisem kontroll.

Kavandataval regulatsioonil võib olla mõju ka side- ja IT-ettevõtjatele, digiteenuste osutajatele, e-kaubanduse ettevõtjatele jt ettevõtjatele, kelle valduses võivad asuda menetluse seisukohalt olulised andmed. Positiivseks mõjuks on õigusselguse kasv selles osas, millistel tingimustel, millises ulatuses ja millise menetlusliku garantiiga saab andmeid välja nõuda või neile juurde pääseda. Samas tuleks vältida lahendust, mis suurendab ettevõtjate või menetlusasutuste halduskoormust ebaproportsionaalselt või loob ebaselguse, mida saab kasutada menetluse põhjendamatuks venitamiseks.

Kokkuvõttes teeb TTJA ettepaneku jätkata eraldi elektrooniliste tõendite regulatsiooni väljatöötamist, arvestades järgmisi põhimõtteid:

1. regulatsioon peaks olema tehnoloogianeutraalne ega tohiks piirduda üksnes e-postkastide ja nutiseadmetega;
2. regulatsioon peaks selgelt eristama riikliku järelevalve raames teabe küsimist ja süüteo menetluses toimuvat intensiivsemat sekkumist digitaalsesse andmekeskkonda;
3. regulatsioon peaks arvestama kohtuväliste menetlejate ja väärteomenetluse praktilisi vajadusi;
4. regulatsioon peaks võimaldama tavapäraste, kitsalt piiritletud ja proportsionaalsete digitaalsete tõendite kogumist ilma ebamõistliku menetluskoormuseta;
5. intensiivsemate sekkumiste puhul peavad olema tagatud selged põhiõiguste, isikuandmete ja ärisaladuse kaitse garantiid;
6. eelnõu koostamisel tuleks hinnata mõju side- ja IT-ettevõtjatele, digiteenuste osutajatele, e-kaubanduse ettevõtjatele ning järelevalveasutuste töökoormusele.

TTJA on valmis vajaduse korral täiendavalt selgitama ameti menetluspraktikat ja digitaalse tõendamisega seotud praktilisi näiteid.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Kristi Talving
peadirektor

Martti Kangur6201904
martti.kangur@ttja.ee